

3. Heits, V.M. (Ed.). (2010). *New deal: Reforms in Ukraine. 2010—2015. National report*. Kyiv: Information and Publishing Center. Vernadsky National Library of Ukraine (in Ukr.).
4. Kutsenko, V. I., Udovychenko, V. P., & Ostafiichuk Ya. V. (2003). *Social state (problems of theory, methodology, practice)*. Kyiv: Znannia (in Ukr.).
5. Obolenskyi, O. Yu., & Koroliuk Yu.G. (2010). To the question of system cognition of complicated systems. *Naukovyi visnyk Akademii munitsypalnogo upravleniia (Scientific bulletin of Academy of Municipal Management)*, 3, 164—177 (in Ukr.).
6. Orlov, O. V. (2012). *Innovational processes in state management*. Kharkiv: Magistr (in Ukr.).
7. Hovorukha, V. V., & others (Eds.). (2009). *Theory and practice of state management*. Kharkiv: Magistr (in Ukr.).
8. Otiutskii, H. P. (2008). World order and world outlook in the system of world organization in the XXI century. Results of scientific research. *Bezopasnost Yevrazii (Security of Eurasia)*, 2. 53-68 (in Russ.).

УДК 327(73)

Годлюк А.М.¹,
кандидат політичних наук,
науковий співробітник Державної установи
«Інститут всесвітньої історії НАНУ»,
Київ, Україна. Godluk7@ukr.net

ІМПЕРАТИВИ ФОРМУВАННЯ ГЛОБАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ США

Анотація. Здійснено спробу в оригінальний спосіб розглянути сучасні імперативи феномену глобалізації, становлення світового лідерства, а також роль США у системі міжнародних відносин. Аналізується основний тренд у світових політичних процесах, зазначено необхідність подальшого аналізу впливів США на сучасну геополітичну ситуацію. Розглянуто динаміку розвитку сучасного світу та формування провідних акторів міжнародних відносин ХХ ст. Визначено конструктивна роль міжнародної політики США, що поряд із вдалими географічним розташуванням і вмiло скерованій фінансовій політиці дає змогу зберігати лідерські позиції США на світовій арені. Зазначено, що США виступають основним і єдиним глобалізатором, котрий здатен корегувати процеси трансформаційних перетворень у всіх куточках світу, впливати на динаміку економічного розвитку різних регіональних і між-регіональних масштабів, впливати на внутрішню та зовнішньополітичні процеси більшості сучасних країн. Окреслено формування світових трансформацій, керованих не тільки глобальними імперативами політичними потреб Америки, але й врахуванням запитів транснаціональних корпорацій.

Ключові слова: інтеграція, глобалізація, геополітика, світове лідерство, США.

Аннотация. Предпринята попытка оригинальным способом рассмотреть современные императивы феномена глобализации, становление мирового лидерства, а также роль США в системе международных отношений. Анализируется основной тренд в мировых политических процессах, отмечается необходимость дальнейшего анализа влияния США на современную геополитическую ситуацию. Рассмотрена динамика развития современного мира и формирования ведущих акторов международных отношений ХХ века. Указана конструктивная роль международной политики США, что наряду с удачным географическим расположением и умело направленной финансовой политикой позволяет сохранять лидерские позиции США

¹ Godluk A. M. Ph.D. in political sciences, Research Fellow, Institute of World History under the National Academy of Sciences of Ukraine. Kyiv, Ukraine. Godluk7@ukr.net
IMPERATIVES OF FORMING OF THE USA GLOBAL POLICY

на мировой арене. Отмечено, что США выступают основным и единственным глобализатором, который способен корректировать процессы трансформационных преобразований во всех уголках мира, влиять на динамику экономического развития различных региональных и межрегиональных масштабов, влиять на внутри и внешнеполитические процессы большинства современных стран. Очерчено формирование мировых трансформаций, управляемых не только глобальными императивами политических потребностей Америки, но и учетом запросов транснациональных корпораций.

Ключевые слова: интеграция, глобализация, геополитика, мировое лидерство, США.

Abstract. There is an attempt to describe by original method the modern imperatives of globalization phenomenon., development of world leadership, as well as the role of the USA in the system of international relations. Basic trend in world political processes is analyzed. It is noted necessity of subsequent analysis of the USA influences on the modern geopolitical situation. Dynamics of development of the modern world and formation of the leading actors of international relations of the twentieth century are discussed. It is revealed the constructive role of the USA international policy which in addition to favourable geographic location and well-controlled financial policy makes it possible to preserve the leading position of the USA at the world arena. It is noted that the USA is the main and only globalization actor which is able to adjust the processes of transformational changes in all corners of the world, to influence the dynamics of economic development indifferent regional and interregional scales, to influence inner and outer policy processes of the majority of modern countries. It is outlined that formation of a global transformation is driven not only by imperatives of the global political needs of America but also by the demands of transnational corporations.

Keywords: integration, globalization, geopolitics, world leadership, USA.

Постановка проблеми. Динамічний розвиток сучасного світу та дві світові війни сформували потужних акторів у системі міжнародних відносин ХХ ст. Завдячуючи конструктивній міжнародній політиці, врахуванню географічного розташування, вміло скеровуючи фінансові потоки США зуміли закріпити лідерські позиції на світовій політичній арені. Проте, враховуючи загрози глобального середовища, варто звернути увагу на основні імперативи формування політики Вашингтону, що дозволяють не тільки не втрачати, але й накопичувати політичні, економічні, військові, репутаційні дивіденди.

Беззаперечним фактом є те, що США виступають основним і єдиним глобалізатором, котрий здатен корегувати процеси трансформаційних перетворень у всіх куточках світу, впливати на динаміку економічного розвитку різних регіональних і міжрегіональних масштабів, впливати на внутрішньо- та зовнішньополітичні процеси більшості сучасних країн. Контроль та впровадження демократизаційних глобальних перетворень американського зразка часто піддається критиці основних опонентів Вашингтона, котрі висувують звинувачення у «подвійних стандартах». Відповідно видається природною поява різного типу антиглобалізаційних об'єднань і рухів, спрямованих на опір існуючому світовому порядку, котрий зазнає в сучасних умовах дедалі більше невдач. Поодинокі прорахунки на світовій політичній арені США в основному зумовлені змінами і трансформаціями економіки, зокрема, в ЄС та азійських країнах.

Характеризуючи подальший розвиток глобальних процесів, потрібно підкреслити відсутність однозначного тлумачення в науковому середовищі розуміння глобалізації як загальносвітового процесу. Формування світових трансформацій керований не тільки глобальними імперативами політичних потреб Америки, але й ураховує запити транснаціональних корпорацій. Без сумніву, ТНК відіграють провідну роль у формуванні зовнішньої політики США як невід'ємної

складової глобального простору, котрий зазнає постійних змін. Проте Вашингтон залишається єдиним гравцем на міжнародній арені, котрий вміло корегує процесом глобалізації.

Аналіз попередніх досліджень. Глобальні трансформаційні процеси в сучасній науковій вітчизняній літературі проводили О. І. Білорус, І. А. Грицяк, І. Ф. Надольний, В. М. Князева, В. І. Остап'як, І. С. Кравченко, С. В. Майборода, Т. В. Мотренко, В. І. Мунтіян, Є. А. Макаренко, Н. Р. Нижник, Г. М. Немиря, І. В. Розпутенко, С. І. Пірожкова, І. І. Погорська, В. В. Токовенко, В. П. Трошинський, В. О. Шамрая, В. Юрчишин.

Науково вагомими видаються і напрацювання зарубіжних дослідників, таких як З. Бауман, З. Бжезинський, Д. Белл, Л. Браун, Е. Гор, П. Бергер, П. Бурд'є, П. Бьюкеннан, Б. Вальденфельс, А. Колодко, А. Урсул, А. Уткін, Д. Стігліц, Д. Хелд. Знайшли загальне визнання і такі відомі праці: «Глобалізація» І. Веллернстайна, «Зіткнення цивілізацій» С. Хантінгтона, «Глобальний капіталізм» А. Гідденса, «Великий розрив» Ф. Фукуями, «Шок майбутнього» О. Т. Оффлера та ін.

Варто зазначити водночас, що проблеми світових глобальних процесів і їх зв'язку з імперативами формування політики США в сучасних умовах не знайшли достатнього наукового осмислення. Вважається, що тематика даного дослідження є доволі актуальною, особливо у викликах сучасних загроз як з погляду системи міжнародних відносин, так і системи глобальної безпеки.

Мета статті — дослідити та проаналізувати основні імперативи глобалізації та використання зовнішньої політики США у системі міжнародних відносин. Такий підхід дозволить розглянути засади глобалізації, і проаналізувати місце США на світовій арені як світового лідера.

Основні результати дослідження. Одним із найважливіших і найсуперечливих у сучасній науковій сфері залишається питання впливу глобалізації на світові процеси та роль США у формуванні глобальних імперативів. Доволі часто фахівці з міжнародних відносин, політологи, соціологи, економісти, філософи дискутують з приводу формулювання поняття «міжнародних відносин», становлення глобалізація і т.д. Ю. Яковец вважає, що принципово загальнопланетарна картина почала змінюватися в останнє десятиліття ХХ ст. Розпочалися все інтенсивніші процеси інтеграції — спершу на цивілізаційному, а потім і на глобальному рівнях. У цьому плані він виділяє два знакові явища:

- розвиток західноєвропейського цивілізаційного співтовариства на міждержавному рівні;
- формування моделі глобалізації, в основі якої лежать транснаціональні корпорації [1].

Звичайно, варто погодитися з тим, що виникнення західноєвропейського цивілізаційного простору вплинуло на формування та розвиток нового глобального середовища. Варто також урахувати провідну роль США у цих процесах протягом останніх 70 років. Р. Ф. Хабірова зазначає, що «витоки глобалізаційних процесів є давніми, ... але глобалізація — феномен ХХ ст.» [2]. Зазначимо, що система проамериканського розвитку суспільства, застосована в ХХ ст., найефективніша, порівняно з Європейською (ЄС) чи Азійською (КНР, АСЕАН). Також варто зазначити, що імперативи формування глобальної політики Вашингтона в першу чергу спрямовані на поширення ідеологем

глобальної демократії і тільки потім на захист інтересів транснаціональних корпорацій.

Аналізуючи вплив США на глобалізаційні процеси, варто також підкреслити формування нових гравців у системі міжнародних відносин, зокрема Китаю. Саме відносини між Пекіном і Вашингтоном у майбутньому будуть визначати подальший розвиток економічної і політичної систем світу, враховуючи динаміку інвестицій КНР у американські казначейські цінні папери та державні облігації, що становить близько 2 трлн дол. [3].

Проте не варто недооцінювати ідеологічних розбіжностей глобалізації проамериканського зразка та політику і ідеологію КНР. Саме політична складова в сучасному світі відіграє колосальну роль у формуванні зовнішньої політики Пекіну. Підтримання ідеологічних основ комунізму та прийняття капіталістичних моделей домінування у внутрішній економіці призвели до формування суто китайського явища «Східного тигра».

Спостерігаючи за ростом економіки Китаю та аналізуючи основні тенденції глобалізації у світових і регіональних масштабах, варто все ж таки зазначити, що саме США відіграють провідну роль як основний інвестор у економіку всіх азійських країн. Формування і розвиток АСЕАН у контексті останніх подій свідчить про те, що Азійсько-Тихоокеанський простір тісно взаємопов'язаний з глобальною економікою і відповідно залежить від ресурсів, імперативів політики США в процесах глобалізації.

Згадуючи про глобалізаційні впливи у відносинах між Пекіном і Вашингтоном, варто підкреслити значну роль ціннісних орієнтирів, адже цінності Китаю зорієнтовані на потреби общини, на відмінну від цінностей західного та американського світів, котрі зорієнтовані на цінності дотримання свобод і прав кожного громадянина. Дотримання прав людини і принципів свободи та рівності до прикладу описував політичний філософ Дж. Роулс: «Свобода людини і політичні свободи не можуть бути ні предметом політичного торгу, ні розмінною монетою при врахуванні суспільних інтересів» [4].

Враховуючи ці та низку інших відмінностей між глобалізаційними процесами і формуванням глобальної політики США та регіонами, зокрема КНР, варто припустити неминучість подальших дрібних конфліктів і криз, котрі не приведуть до загальносвітових зрушень. Свідченням цього є прийняття рішення щодо зміни державної політики у сфері економіки та визначено завдання «пошуку балансу між зростанням, зміною структури економіки і контролем за інфляцією» [5].

Загалом доволі цікавим є питання взаємодії США з країнами в постбіполярну добу. Зважаючи на капіталізацію ринків в азійському регіоні та динаміку зростання населення, потрібно також згадати Індію як основного конкурента Китаю та країну, що претендуватиме на визнання в системі міжнародних відносин. Потенціал Індії та її ресурсно-геополітичне розташування свідчать про те, що країна спроможна контролювати загалом весь Індійський океан, проте військові конфлікти з Пакистаном, втручання світової спільноти в проблеми поширення Талібану на території Афганістану та імперативи реалізації військової присутності США у морському просторі свідчать, що геополітичні процеси проходять за вмілим регулюванням Вашингтону. До прикладу, С. Хантінгтон вважає, що «Індія може досягти значного економічного зростання і заявити про себе як головного претендента на вплив світової арени» [6, с. 182].

На відміну від КНР, котра динамічно розвивається, економічна і політична складова розвитку Індії перебуває на стадії формування, хоча це не заважає США інвестувати в економіку цієї країни. Варто зазначити, що до недавнього часу світовий глобалізатор Вашингтон уважно спостерігав за відносинами між Індією та Китаєм у суперечці за спірні території Тибету.

Індія, за прогнозами дослідників, також пройде стадії динамічного розвитку паралельно з КНР, проте матиме власну специфіку через ідеологічні, культурні та релігійні особливості. «У минулому сторіччі Китай та Індія змогли зберегти цивілізаційну своєрідність, обравши різні моделі розвитку... В цих країнах немає комплексу неповноцінності перед цивілізаціями Заходу (Півночі)...» [7, с. 94]. Проте, як у випадку з Китаєм, так і з Індією, головним глобалізатором залишатиметься саме США. Адже завдяки використанню зручного глобалізаційного механізму, побудованого на поширенні, в першу чергу, ідеологічних, культурних і особливо політичних принципів, буде можливим трансформувати азійський регіон та адаптувати його до глобалізованого світу.

Зрозуміло, що США не зможуть втримувати основну роль у глобалізаційних перетвореннях, проте активно використовують всі наявні можливості для впровадження і реалізації глобальної політики, котра на даному етапі розвитку залишається запорукою економічної і політичної стабільності системи світу.

На відміну від азійського регіону, простір ЄС залишається тим елементом глобалізаційних перетворень, що не може обійтися без фінансової і політичної участі США. Адже ідея формування Європейського простору частково запозичена і сформована на основі концепції глобального об'єднання, проте до кінця не реалізована через внутрішні відмінності країн, що входять до складу ЄС. Бачимо, що в процесі глобалізації велику роль відіграє процес об'єднання країн, регіональних і міжрегіональних акторів у системі міжнародних відносин.

Завдяки прямій підтримці США в складній геополітичній грі можна зробити висновок, що ЄС не є повністю самостійним об'єднанням, і в багатьох внутрішніх — зовнішніх рефлексіях керується і трансформується завдяки значному впливу Вашингтона. Варто констатувати той факт, що зазвичай США вносять один із найбільших внесків у бюджет Організації Північноатлантичного договору [8]. Участь США в НАТО виступає прямим імперативом при прийнятті ключових рішень у сфері безпеки, а це в свою чергу здійснює вплив як на зовнішню, так і на внутрішню політику ЄС. Можна спостерігати, що об'єднана Європа здійснює пошук шляхів виходу зі складної геополітичної трансформаційної гри. В цих умовах розвиток європейської економіки є саме тим шляхом, завдяки котрому можливо реалізувати політику часткової незалежності від США, проте невідомо, чи така незалежність позитивно вплине на загальносвітовий процес глобалізації та інтеграції світового співтовариства в нову глобальну систему.

Важливо зазначити, що глобалізація на регіональному та міжнародному рівні відіграє значну роль, а імперативне управління політикою глобалізації, з врахуванням інтересів США, не завжди є ефективним, проте єдиним шляхом для продовження глобалізаційних трансформацій у всьому світі. Глобалізація відповідно є невідоротним, складним процесом, що допомагає людству розвиватися, проте потребує здійснювати пошук вирішення складних проблем, пов'язаних із загрозами світового масштабу, маємо на увазі, зокрема міжнародний тероризм, глобальні епідемії, екологічні загрози та загрози повномасштабних воєнних конфліктів.

У контексті глобальних викликів і участі в них США варто також згадати про конфлікт на території України та загрози «гібридних воєн» і про демографічні проблеми, пов'язані з військовими конфліктами, маємо на увазі, зокрема, Сирійський конфлікт, що призводить до масової міграції в ЄС. Однак США не змінюватимуть власний політичний і військовий імперативи формування глобальної політики, вважає Т. Донілон, адже американці на Близькому Сході мають вагомий інтереси стосовно боротьби проти тероризму й іншими питаннями, пов'язаними з національною безпекою [9].

Зіткнення глобалізаційних процесів і протидія цим процесам і протиставлення різних ідеологій, зокрема американського глобалізму — «Руського миру», засвідчує про значні проблеми та перешкоди на шляху становлення та провадження глобалізації як світового явища. Спостерігаємо, що США не втрачають провідних ролей у системі міжнародних відносин і впроваджують якісно нові принципи, котрі впливають на глобалізацію світу.

У процесі глобалізації значної уваги США приділяють безпековим вимірам, зокрема поширенню та деескаляції регіональних конфліктів, котрі по своїй суті можуть призводити до деструктивних процесів у всьому світі. На відміну від КНР та інших опонентів США, РФ є основним стримуючим фактором подальшої глобалізації світу за сценарієм Вашингтону. Відповідно вважаємо, що подальший процес глобалізації та роль США у світовій системі змінюватиметься незалежно від якості і швидкості вирішення конфліктів у Сирії та на території України.

Відповідно перегляд конструктивних і деструктивних критеріїв глобалізації світового співтовариства призведе до вироблення нових моделей не тільки глобалізаційної політики США, але й до нових підходів реалізації систем формування союзів, блоків та інших об'єднань у системі міжнародних відносин. Б. Обама у промові до Конгресу проголосив основну стратегію з реалізацією до 2015 р. і зазначив: «...Подібно до наших конкурентів, ми повинні агресивно шукати нові ринки. Якщо Америка перебуває осторонь, в той час, як інші країни вже підписали торговельні угоди, ми втратимо шанс на створення робочих місць ... Але щоб нам реалізувати ці переваги, наші торговельні партнери мають грати за правилами. І саме тому, ми будемо продовжувати формувати торговельні угоди в рамках Доха-раунду... і будемо зміцнювати наші торговельні відносини в Азії та з основними партнерами, такими як Південна Корея, Панама і Колумбія» [10]. Спостерігаємо, що США зберігає провідну роль у глобалізаційних процесах, котрі залежить від економічної, банківської систем, завдяки вмілому використанню політичних ресурсів і відмінній зовнішньополітичній грі в системі міжнародних відносин.

Висновки. Важливо підкреслити, що США залишатимуться значним і впливовим гравцем у системі міжнародних відносин. Свідченням цього може виступати система заходів, котрі реалізує Вашингтон, приймаючи політичні рішення при формуванні зовнішньої політики, котра впливає на весь глобальний простір.

Значної уваги також варто було б приділити дослідженню економічних рішень, котрі на пряму взаємопов'язані з політичними і синергетично впливають на процес глобалізації. Відповідно можемо зробити висновки, що процеси глобалізації є доволі складними і потребують подальшого дослідження не тільки в площині міжнародних відносин. Дослідження глобалізаційних процесів варто також проводити з використанням і застосуванням соціологічного, економічно-

го, філософського інструментарію, адже явище глобальних перетворень є доволі неординарним.

Роль і місце США в формуванні глобального простору є визначальною, проте взаємопов'язаною як з регіональними лідерами, такими як КНР, ЄС і РФ, так і з економічною системою, що в загальносвітовому масштабі функціонує та розвивається під впливом транснаціональних корпорацій.

У перспективі подальших досліджень цікавим було б дослідити взаємозалежності впливів США з такими регіонами, як Африка та Південна Америка, котрі продовжують динамічно розвиватися. Однак такі дослідження доцільно проводити із врахуванням розвитку системи глобальної колективної безпеки, що й надалі проходить крізь складні трансформації, пов'язані не тільки з загрозами міжнародного тероризму, але й з питаннями протидії «гібридним війнам».

ЛІТЕРАТУРА

1. Яковець Ю. В. Глобализация и взаимодействие цивилизаций / Ю. В. Яковець. — М. : ЗАО «Изд-во «Экономика», 2003. — 441 с.
2. Хабиров Р. Ф. Глобализация, государственный суверенитет, права человека / Р. Ф. Хабиров // Юридический мир. — 2007. — № 10. — С. 45—49.
3. Китай: акцент на класичні антикризові заходи // 2009 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.kuchma.org.ua/institute/monitoring/49c5a5f348393/#13
4. Rawls, J. A Theory of Justice. Cambridge, Massachusetts: Belknap Press of Harvard University Press, 1971. — Режим доступу: <http://www.univpgri-palembang.ac.id/perpus-fkip/Perpustakaan/American%20Phylosophy/John%20Rawls%20-%20A%20Theory%20of%20Justice~%20Revised%20Edition.pdf>
5. Khodjaev A. China anticrisis measures: outcomes and perspective of economic development / Center for Political Studies. [Електронний ресурс] — Режим доступу: http://www.cps.uz/eng/analytics_and_publications/analytics/china_anticrisis_measures_outcomes_and_perspective_of_economic_development.mgr
6. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций / С. Хантингтон; Пер. с англ. Т. Велімеєва, Ю. Новикова. — М.: Издательство АСТ, 2003. — 603 с.
7. Ченгаппа Р. Как создавалось ядерное оружие Индии / Р. Ченгаппа // Азия и Африка сегодня. — 2003. — № 3. — С. 52—61.
8. Акимов А. В. Китай, Индия, Россия — состояние и перспективы сотрудничества / А. В. Акимов, С. И. Лунев, А. И. Салицкий // Восток. — 2001. — № 1. — С. 92—104.
9. PayingforNATO. CountryContributions. Офіційний сайт Організації Північноатлантичного альянсу [Електронний ресурс] — Режим доступу: — Режим доступу: http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_67655.htm?selectedLocale=en
10. Donilon T. National Security Advisor to the President. At the Launch of Columbia University's Center on Global Energy Policy. TheWhiteHouse[Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/2013/04/24/remarks-tomdonilon-national-security-advisor-president-launch-columbia>.
11. Remarks by the President in State of the Union Address 2010 [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/remarks-president-state-union-address>

REFERENCES

1. Yakovets, Yu.V. (2003). *Globalization and the interaction of civilizations*. Moscow: «Publishing house «Ekonomika» (in Rus.).